

วัปปธธรมกัฒพูชา

Khmer Culture

บริบทแห่งวัปปธธรม หรือวัฒนธธรม เมื่อกล่าวถึงวลิว่า “วัฒนธธรม” และไปเกี่ยวเนื่อ กับประเทศกัฒพูชา จึงใครชยายความเล็กนือย ในศัพท์ภาษาอังกฤษว่า ‘Culture’ นั้น ไทยเปล มาว่า วัฒนธธรม (สันสกฤต) ซึ่งความหมายในเชิงความเจริญ, รุ่งเรื่อ, เป็นที่ประจักษ์แล้ว ส่วนประเทศเขมร ซึ่งได้รับวัฒนธธรมทางภาษา จากบาลีและสันสกฤตเหมือนกัน ได้เปลศัพท์ว่า Culture ว่า วัปปธธรม หรือวัปปธธรม ซึ่งเป็นศัพท์ในภาษาบาลี เปลว่า วัปปะ = เพาะ, หว่าน, งอกงาม, สรุปลความได้ว่า มีความหมายไปในทิศทางเดียวกัน แต่ใช้ศัพท์ต่างกัน

เมื่อกล่าวถึงวัฒนธธรม ของประเทศกัฒพูชา เพื่อความกระจ่างชัด จำต้องกล่าโยง ถึงช่วงแห่งประวัติศาสตร์ของประเทศนี้แต่ละกาลเวลา ทั้งนี้เพราะประเทศนี้ได้นำวัฒนธธรม ดันเดิมของตนผสมผสานกับวัฒนธธรมอินเดีย ทั้งพุทธและพราหมณ์มาหลอมเป็น “วัฒนธธรมเขมร หรือวัฒนธธรม ดองแทรก” เมื่อกล่าว ขานถึง โดยตั้งคำถามขึ้นมาว่า ประเทศนี้มีชื่อเรียกขานมาก โดยเรียกว่า ประเทศเขมรบ้าง อาณาจักรพนมบ้าง พูนันบ้าง กัฒพูชาบ้าง เจลละบ้าง จนกระทั่งถึงคำว่า ขอม ดูเป็นที่ลับลน จึงขอให้คำนิยามให้ชัดก่อนดังนี้

ย้อนไปในเบื้องหลังพันปี ก่อนที่ชาวจีนภาคใต้จะกลายมาเป็น อาณาจักรอณณัม หรือฉวน

ที่อาณาบริเวณตุงกิง หรือตั้งเกีย และกลายมาเป็นเวียดนามปัจจุบัน, ก่อนที่กลุ่มชาติพันธุ์ใด (ไท) อพยพจากดินแดนจีนภาคใต้มายังดินแดนสุวรรณภูมิ มาเป็นเสียม (ตามชื่อเรียกของจีน และสยามตามลำเนียงของไทยเรา กระทั่งได้สร้างบ้านแปงเมืองรุ่งเรื่อสถาปนาชื่อประเทศเป็นประเทศไทยปัจจุบัน และไปเป็นลาว ผังแม่น้ำโขง, ดินแดนแถบนี้ เดิมเป็นที่ตั้งรกรากของกลุ่มชาติพันธุ์สามกลุ่ม คือ เขมร, มอญ และจัมปา (จาม) ซึ่งได้ตั้งรกรากอยู่ในแดนสุวรรณภูมินี้ตั้งแต่ก่อนพุทธกาล คือเมื่อสามถึงสี่พันปีมาแล้ว โดยเฉพาะเกี่ยวกับเขมรที่กล่าวถึงนี้ จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์โบราณคดี ยุครุ่งเรื่อสูงสุดของเขมรคือ สมัยมหานคร ในรัชสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ มหาราชราชวงศ์มหิธรปุระ (พุทธศักราช ๑๗๒๔-๑๗๖๔) บันทึกจีนกล่าวว่า เขตปกครองโดยทางทิศตะวันออกติดกับทะเลจีนใต้ ครอบคลุมพื้นที่เวียดนามได้ ปัจจุบัน ตะวันตกจรดเมืองมอญ (กาญจนบุรี) ทางทิศเหนือจรดเมืองหริภุญชัย และทางทิศใต้จรดนครศรีธรรมราช และทิศเหนือจรดเมืองลาวหลวงพระบางเวียงจันทน์ แต่กาลเวลาเป็นเครื่องกำหนด แต่แล้วทุกอย่างอยู่ภายใต้กฎแห่งอนิจจัง ประเทศเขมรตกต่ำสุดขีดในพุทธศตวรรษที่ ๒๖ คือในปี พุทธศักราช ๒๕๑๗-๒๑ เป็นปีที่ประเทศกัฒพูชาถูกเวียดนามรุกรานทำ

สงคราม ฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ ในนามเขมรแดง (สายเวียดนาม) เป็นเวลา ๓ ปี ๔ เดือน กับ ๒๐ วัน ทำให้เขมรเกือบสิ้นชาติสิ้นแผ่นดิน

ชื่อประเทศ : อนึ่งเนื่องด้วยมักมีข้อสงสัยเกี่ยวกับชื่อของประเทศเขมรว่าเรียกขานหลายชื่อขอแยกอธิบายดังนี้

๑. ชื่อประเทศเขมร หรือที่ออกเสียงในภาษาเขมร “แซมร = ชัมเมร แต่ส่วนใหญ่ชาวพนมเปญ ไม่ออกเสียงอักษร ร. สะกด เพราะออกเสียงตามชาวฝรั่งเศสที่เคยปกครองเขมรถึง ๙๓ ปี ชื่อ ชัมเมร เป็นชื่อแต่เดิม โดยผลักเสียงจาก ศัพท์ว่า กเมรุ > ชัมเมรุ > ชัมเมร (เขมร)

๒. อาณาจักรพนม หรืออังครกนัม หรือก่อนสมัยพระนคร (ซึ่งเริ่มต้นตั้งแต่ ประมาณพุทธศตวรรษที่ ๕ - ๑๒ หลังจากพราหมณ์ โทณทัณณะ ได้นำลัทธิพราหมณ์มาเผยแพร่ในอาณาจักรเขมร และในขณะเดียวกันวัฒนธรรมพุทธศาสนา โดยพระโศณะ-อุตตระก็นำพุทธธรรมเข้ามาด้วย ประมาณ พ.ศ. ๓๐๐ ครั้งสังคายนาพุทธธรรมครั้งที่ ๓ และโดยที่ชาวเขมร หรือ พระเจ้าแผ่นดิน มักสร้างบ้านแปงเมือง หรือสร้างปราสาทหินต่างบนพนมหรือภูเขา จึงถูกเรียกว่า “ไศลราชา= หรือพระราชาแห่งภูเขา ซึ่งมีศูนย์กลางการปกครองอยู่ที่เมืองบาพนม ในพื้นที่จังหวัดไพรเวงปัจจุบัน โดยมีเมืองหลวงชื่อว่า “วยาธปุระ” อนึ่งศัพท์ว่า พนม< ภูนม แปลว่าภูเขา นักสำรวจโลกชาวจีนในสมัยนั้น ออกเสียงว่า ภูนมไม่ชัด จึงออกเสียงเป็น ปานม หรือ พานม ครั้นชาวตะวันตกขยายอิทธิพลเหนือเขมรในภายหลัง อ่านออกเสียงศัพท์ว่า ภูนม ไม่ชัดอีกเช่นกัน จึงกลายเป็น ฟูนัน (Fonan) หรือ Founan Kingdom) ด้วยประการฉะนี้

กัมพูชา (กัมพู + ชา = ดินแดนเกิดแห่งทองคำ) /ชาวเขมรออกเสียง

ว่า ‘กัมพูเจีย’ /อักษร ข. ออกเสียง จ และ สระ อา เมื่อนำมาประกอบกับ อักษร โฆษะคือ อักษรเสียงก้อง จึงออกเสียงเป็น เอีย = ชา = เจีย/ กัมพูเจีย. และที่ได้ชื่อประเทศว่า กัมพูชานี้ สถาปนาโดย พระเจ้าจ้าวรมันที่ ๒ จาริก

ปราสาทเขาน้อยสีชมพู (จาริกปราสาทเขาน้อยหลัก K.974) ระบุว่า

“มีราชวงศ์แห่งวยาธปุระผู้แก่วัยแล้วองค์หนึ่งทีสืบเชื้อสายแห่งชาติกัมพูชาทำสงครามปราบปราม สัตว์จรจัด (เจ้าเมืองที่ตั้งตัวอิสระ) เหนือพื้นที่บริเวณพนมแวง (พนมดงแทรก) แล้วปราบดาภิเษกขึ้นครองราชย์สถาปนาพระนามว่า “พระบาทจ้าวรมันที่ ๒” และโปรดให้ เปลี่ยนชื่อประเทศจาก อังครกนัม (นครพนม) “อังครปุระ (เมืองศักดิ์สิทธิ์) เป็นกัมพูชาเทศะ” (อักษร ว แผลงเป็น พ ได้ในที่ทั้งปวงตามหลักนิรุกติบาลีสันสกฤต)

ประเทศเจลละ, เจินลาฟ, หรืออาณาจักรเจลละ ก็เช่นกันสมณฑุตจีนภาคใต้ จิว ตักกวง (จิวดากวาน/จีนกลาง/) ได้เดินทางมากัมพูชาเมื่อปี พุทธศักราช ๑๔๓๗ และได้พำนักอยู่ ณ เมืองพระนคร คือ นครธมเป็นเวลา ๑ ปี พร้อมได้บันทึกเรื่องราวตลอดวัฒนธรรมของเมืองเขมรไว้มาก ท่านเรียกเมืองเขมรว่า “เมืองเจลละ” จากวลีว่า เจลละ หรือ เจินลาฟนี้ ผู้เขียนได้เคยบรรยายถวายเป็นความรู้เรื่องดังกล่าวแต่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา สยามบรมราชกุมารี ครั้งหนึ่งที่มหาวิทยาลัยศิลปากร (ประสงค์ทราบเพิ่มเติม โปรดอ่านบันทึก จิว ตักกวง เรื่องชาวเมืองเจลละ, ปณฺเฏงบุญเรื่อง ศัสมาย์, มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์. ๒๕๔๓.) นี้ก็ชาวจีนเรียกเขมรว่า “เจลละ” โดยมีประโยคที่ว่า เจลละบก เจลละน้ำ ก็เฉกเช่นกัน โดยที่เมืองเขมรได้แบ่งการปกครองเป็น ๒ ภาคส่วนคือ ส่วนน้ำและส่วนบก คำว่า เจลละเป็นคำที่ผลัดคำจากคำเขมรว่า “จันเลาะ= ภาค หรือ ส่วน จิว ตักกวง ท่านฟังไม่ชัด จึงเรียกเขมรว่า เจลละ อันเป็นเหตุให้นักเขียน นักประวัติศาสตร์ไทย-ฝรั่งไปตั้งอาณาจักรเจลละให้เขมรอีกชื่อหนึ่งอีก ซึ่งทำให้เข้าใจไขว้เขว แล้วก็วิพากย์ไม่รู้จบไม่มีเอวัง.

เมืองขอม เราท่านคงเคยได้ทราบได้ยินคำว่า อักษรขอม หรือพวกขอม หรือขอมดำดิน

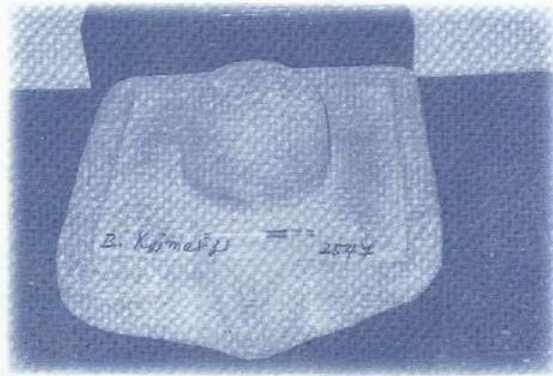
คำเหล่านี้ เป็นคำที่ไทยเรียกคนเขมร เขมรเองมิได้เรียกตัวเองว่า ขอม เขาคงเรียกตนเองว่า อนักเขมร หรือ กัมพูเจีย คำว่าขอม เป็น

คำที่นักปราชญ์ไทย ซึ่งศาสตราจารย์หม่อมเจ้า ศุภภัทรดิศ ดิศกุล มักทรงเรียกเขมรว่า ขอม บ่อย ๆ อาทิเช่น ศิลปะขอม, ปราสาทขอม จารึกอักษรขอม ความจริง ขอมก็คือเขมร นั่นเอง คำนี้อาจตัดคำมาจากศัพท์ว่า เขมร + มอญ = ขอมก็ได้ (ข + ม = ขอม)

ในเชิงวัฒนธรรมเขมร

เมื่อกล่าวถึงวัฒนธรรม หรือที่เขมรเรียกว่า วัฒนธรรม เนื่องด้วยเขมรได้รับวัฒนธรรมทั้ง พราหมณ์และพุทธศาสนาจากอินเดียไล่เลี่ยกัน นำมาพัฒนาหลอมเข้ากับวัฒนธรรมดั้งเดิมของตน กระทั่งกลายเป็นวัฒนธรรมอีกรูปแบบหนึ่ง ซึ่งเกือบมองไม่เห็นร่องรอยกระแสแห่ง วัฒนธรรมที่ไหลมาผสมผสาน ที่นักปราชญ์ไทย มักเรียกว่า วัฒนธรรมขอม มีอัตลักษณ์ของตนเองเด่นชัด และวัฒนธรรมนี้ได้แผ่กระจาย ขยายไปทั่วพื้นที่อาณาบริเวณแลเงาเทือกเขาพนมดงหลวง (ดงรัก) และยังมีการ ประพฤติปฏิบัติสืบต่อจนถึงปัจจุบัน เพื่อ แยกแยะกระแสแห่งวัฒนธรรมเขมรหรือกัมพูชา ให้เด่นชัด ผู้เขียนขอแยกอภิปรายตามยุคสมัย ของเขมรเป็นสมัยต่างดังนี้

วัฒนธรรมสมัยโบราณ (หมายถึงสมัยก่อน พระนคร (Pre-Angkorien Period Culture) ตั้งแต่สมัยโบราณก่อนพระนครถึงประมาณพุทธ ศตวรรษที่ ๑๒ (ถึงประมาณพุทธศักราช ๑๒๕๐) ดังได้เกริ่นในเบื้องต้นแล้วว่า ชนกลุ่ม ชาติพันธุ์เขมรได้ตั้งรกรากในสุวรรณภูมิส่วนนี้มา มากกว่า สี่พันปีแล้ว ดังได้พบหลักฐานที่ สติง แส่น จังหวัดกัมพูชมน, และที่อื่น ชาวเขมรมี จารีตประเพณีวัฒนธรรมของตนเอง แต่เดิม อาทิเช่น ประเพณี แซนโฎนตาบูชาบรรพบุรุษ หรือผีบรรพบุรุษ ประเพณีเคารพเชื้อถือ อนาคตา (ศาลปู่ตา) เป็นต้น ประเพณีในเชิงถือ ทิศทาง โดยเขมรโบราณถือว่า ทิศใต้ (ทักษิณ) เป็นทิศทางห้วนอน และทิศเหนือ (อุดร) ถือว่า เป็นทิศปลายดิน การปลูกบ้านของชาวสุรินทร์ เชื้อสายเขมร จะปลูกโดยมีห้องนอนหันหัวไป ทางทิศใต้ ตรงข้ามกับประเพณีไทยถือว่าทิศอุดร หรือทิศเหนือ เป็นทิศห้วนอน

• ศิลปะสิ่งค้ำแรงทรวดทกลอย่างเดียวกัน (พบที่ปราสาทเขาน้อย จังหวัด สระแก้ว) เป็นองค์แทน อคติเทพอย่างเดียวกัน

วัฒนธรรมในสมัยเมืองพระนคร (Angkorien Period Culture (จากพุทธ ศตวรรษที่ ๑๓ - ๑๔)

กระแสแห่งวัฒนธรรมเขมรในยุคสมัยนี้ ได้ เริ่มมีการหลอมวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนผสม ผสานทั้งวัฒนธรรมพุทธและพราหมณ์เข้าด้วยกัน พิธีกรรมต่าง ๆ มีทั้งพุทธและพราหมณ์ คละเคล้ากัน แยกกันไม่ออกอาทิเช่น

เกี่ยวกับการนับถือผีบรรพบุรุษ วัฒนธรรม เขมรได้พัฒนาถึงมี “กองทัพผี” ช่วยรบ พระ ราชพงศาวดารเขมรเล่ม ๑ ในรัชสมัยสมเด็จพระบรมราชาจันทราชา (ประมาณ พ.ศ. ๒๐๗๒-๒๑๑๑) ได้ใช้กองทัพผีปราบปรามศัตรู โดยเจ้าเมืองโพธิ์สัดและลูก ยอมฆ่าตัวตาย เพื่อ เป็นผีไปช่วยรบ แล้วก็ได้รับชัยชนะ เรื่อง กองทัพผีนี้ มีภาพแกะสลักนูนต่ำที่ผนังนครวัด ด้านทิศใต้ มุมตะวันออก ภาพหน้ากองทัพพระเจ้าสุริยวรมันที่ ๒ ที่ทรงยกทัพไปตีเมืองจามปา ที่มีพราหมณ์ถือหม้อเดินหน้า นั่นคือภาพ กองทัพผีนาค และในขณะเดียวกันในการยก ทัพจับศึกก็มีการอัญเชิญพระพุทธรูปพร้อมพระ นารายณ์นำขบวนด้วย แม้เวทมนต์กลคาถา ทั้งปวง ก็เกี่ยวข้องกับพลังหรืออำนาจแห่งสิ่ง คักดีลึทธิในพุทธศาสนา ศาสนาพราหมณ์และ บวกกับความเชื่อถือหรือวิถีแห่งคติชนดั้งเดิม ด้วย

• **ครีมุรติลึงค์ (ปราสาทเขาพนมรุ้ง)**
เป็นองค์แทนทั้งอดีตเทพและพระมหากษัตริย์ด้วย

อีกหนึ่งเรื่องกองทัพผืนนี้ มิใช่มีแต่เขมรเท่านั้น ชาวมอญ ซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกับเขมรก็มี กองทัพผืนเหมือนกัน อาทิเช่นในพิธีกรรมเช่น สรวงต่าง ๆ ของชาวมอญ จะมีประเพณีอัญเชิญกองทัพผืน ซึ่งมีถึง ๓๐ กองทัพ มารับสังเวด้วย ในพิธีกรรมผู้ประกอบพิธี จะพูดเป็นภาษามอญว่า “ อะโลก เบาะจูล์ โมหะ กัปนัน กะเล็ง จับ อีส เรียส แปลว่า กองทัพผืนทั้ง ๓๐ กองทัพมาถึงแล้วหรือยัง ครั้นแล้วผู้ร่วมพิธีทุกคน กล่าวพร้อมกันว่า “กเล็ง จับ อีส เรียส แปลว่า มาถึงพร้อมแล้ว นอกจากนี้ยังมี ครรลองแห่งวัฒนธรรมที่สื่อแสดงถึงวัฒนธรรมดั้งเดิมอีก

๓. สมัยปฏิวัติวัฒนธรรม

ครั้นถึงรัชสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ ๒ ที่สถาปนาลัทธิเทวราช บนพนมกุเลน ในปีพุทธศักราช ประมาณ ๑๓๕๐ เป็นสมัยปฏิวัติวัฒนธรรมครั้งสำคัญ ครั้งที่ ๑ โดยพระเจ้าแผ่นดินพระองค์นี้ได้สถาปนาพระองค์เป็น เทวราชา และเป็นพระจักรพรรดิ (จักวาติน) (จาริกปราสาทลึงค์ก็กรม) ทำให้สถานะของพระมหากษัตริย์ เป็นทั้งพระราชาและเป็นเทวดาด้วย และรูปเคารพคือลึงค์ ซึ่งเดิมที่เป็นสัญลักษณ์

แห่งอดีตเทพ ๓ องค์ (ตรีมุรติ) คือ พระศิวะ พระนารายณ์และพระพรหมเท่านั้น แต่เมื่อพระเจ้าชัยวรมันที่ ๒ สถาปนาลัทธิเทวราชแล้ว องค์ลึงค์ได้กลายเป็นทั้งองค์แทนตรีมุรติและแทนพระมหากษัตริย์ด้วย พระราชโองการของพระมหากษัตริย์ คือราชโองการของอดีตเทพ คือ พระศิวะเจ้า.

อนึ่งยุคสมัยดังกล่าวนี้ พุทธศาสนาทั้งหินยานและมหายานก็แพร่ขยายมายังเมืองเขมรเช่นกัน

ครั้นถึงรัชสมัยพระเจ้าสุริยวรมันที่ ๒ ซึ่งขึ้นครองราชย์ในพุทธศตวรรษที่ ๑๖ พระเจ้าแผ่นดินองค์นี้ทรงนับถือ พราหมณ์เช่นกัน แต่ทรงถือว่า พระนารายณ์ เป็นเทพสูงสุด ไม่ทรงเคารพในพระศิวะเจ้า ดังนั้น รูปเคารพประติมากรรมลอยตัว ในปราสาทนครวัด มีแต่รูปพระนารายณ์ (ส่วนพระพุทธรูปนั้นได้อัญเชิญมาภายหลัง) ไม่พบลึงค์ แม้ภาพจำหลัก กวนเกษียรสมุทร ที่ผนังนครวัดด้านทิศตะวันออก ก็เป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับเทพกิศจของพระนารายณ์

เกี่ยวกับคติดั้งเดิม ที่เขมรถือว่า ทิศใต้เป็นทิศที่เป็นมงคลก็ยังคงปรากฏอยู่ คือภาพจำหลักสำคัญ อยู่ทางทิศใต้ อนึ่งความเห็นของชาวตะวันตก (G. Coedes) เห็นว่า ปราสาทนครวัด ผู้สร้างประสงค์สร้างเพื่อเป็นที่สถิตหลังสวรรคต จึงหันหน้าไปทางทิศตะวันตก เพราะถือว่า ทิศตะวันตกเป็นทิศไปของผู้ตาย ผู้เขียนไม่เห็นด้วยกับมตินี้ เพราะที่ปราสาทหันหน้าไปยังทิศตะวันตกนั้น สร้างหันหน้าไปยังเมืองแม่คือยโสธรปุระ ได้แก่ปราสาทบาเค็งต่างหาก ส่วนทิศที่ไปของผู้ตายของเขมรดั้งเดิมคือทิศอุดรหรือทิศเบื้องดินนอน

ส่วนจาริตประเพณีการเล่นต่าง ๆ ในยุคสมัยนี้ จากการศึกษาจากภาพจำหลักในปราสาทได้พบภาพเล่นชนไก่ แสดงให้เห็นว่า การพนันขั้นต่อได้มีมาแต่โบราณกาล

๔. วัฒนธรรมสมัยมหานคร (Great Angkorien Period Culture)

หมายถึงในรัชสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ (พ.ศ. ๑๗๒๔-๑๗๖๔) ในยุคสมัยนี้ เป็นสมัยปฏิวัติวัฒนธรรมครั้งสำคัญอีกครั้งหนึ่ง เป็นครั้งที่ ๒ แห่งประวัติศาสตร์กัมพูชา นั่นคือ “การสถาปนาพุทธราชา” คือพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ ได้ทรงสถาปนาพระองค์ เป็นพุทธราชา แทนเทวราชา ทั้งนี้เพราะพระองค์ทรงศรัทธาในพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน ดังรูปประติมากรรมลอยตัวต่าง ๆ ที่ปรากฏในปราสาทนครธม ที่พระองค์ทรงสถาปนา โดยทรงศรัทธาในพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร และแม้พระองค์ก็ทรงบำเพ็ญพระองค์เป็น พระอวโลกิเตศวรด้วย ดังปรากฏประติมากรรมรูปพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ ในภาคพระพุทธรูป ดังนั้นจารีตหรือวิถีแห่งคติชนก็ดำเนินตามรอยแห่งครรลองนี้ด้วย ผู้เขียนมีหน้ากระดาษจำกัดมีอาจขยายความมากกว่านี้ได้

อนึ่ง ศิลปะก็เป็นส่วนที่มีบทบาทสำคัญของวัฒนธรรม คือเป็นต้นกำเนิดแห่งวัฒนธรรม แต่ละยุคสมัยก็มีศิลปะอันเป็นบ่อเกิดแห่งวัฒนธรรมชุมชนต่าง ๆ นั้น ในยุคสมัยนี้ มีแกะสลักที่ผนังปราสาทนครธมหลายหลาก ตั้งแต่การค้าขาย สลัสดัว ภาพขนหมู ขนไก่ ไตเขือก เป็นที่น่านสนใจอย่างยิ่ง เรื่องดังกล่าวนี้ บางส่วน ท่านสมณทูตจีน จิว ตี้กวาง ได้บันทึกใน “จดหมายเหตุ ชาวเมืองเมืองเจสละ เมื่อพันกว่าปีมาแล้ว” (ผู้เขียนได้นำมาแปลแล้ว มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ จัดพิมพ์เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๓)

๕. วัฒนธรรมในสมัยปัจจุบัน (Present Period Culture)

ใคร่ขอตัดลัดเลาะให้สั้นลง เริ่มตั้งแต่สมัยหลังมหานครลงมาถึงปัจจุบัน ผู้อ่านพึงศึกษาว่า ตั้งแต่สิ้นรัชสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ แล้ว กัมพูชาเริ่มอ่อนกำลังลง เกิดสงครามกลางเมืองหลายครั้ง และภายหลังเมื่อกรุงศรีอยุธยาได้ยกทัพไปตีนครธมแตก กระทั่งภายหลัง เจ้าพญาชาติได้ย้ายเมืองหลวงไปตั้งอยู่ที่ป่าสาธ และที่พนมเปญ ต่อมาถูกเวียดนาม

• พระรูปพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ ในปางพุทธชัยมหานคร พบที่ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

รุกรานอีก เขมรก็ย้ายเมืองหลวงจากพนมเปญ ไปอยู่ที่กรุงอันล่องแวก และเมื่อสมเด็จพระนเรศวรมหาราชไปเผากรุงอันล่องแวก ภายหลัง เขมรก็ย้ายเมืองหลวงไปตั้งที่เดิมคือกรุงพนมเปญอีก พังแล้วนำสนุก แต่ทำเป็นเช่นนั้นไม่ เมื่อเขมรย้ายเมืองหลวงไปตั้งมั่นที่พนมเปญ มั่นคงแล้ว ในปีพุทธศักราช ๒๔๐๖ ฝรั่งเศสก็ยกทัพเรือมายึดครองเขมรเป็นเวลา ถึง ๙๓ ปี ทำทรมาทกรรมเขมร ขนทรัพย์สิน ไม่ว่าจะ เป็นทรัพย์สินเงินทอง รูปจำหลักสลักหิน ศิลา จารึกฯ ไปฝรั่งเศสและเก็บไว้ที่พิพิธภัณฑ์เก็ทท์

ในเชิงวัฒนธรรม เขมรได้ศูนย์สิ้น วัฒนธรรมอันเป็นมรดกล้ำค่าไปหลายอย่าง อาทิเช่น ด้าหรับยาสมุนไพรร่างต่าง ๆ ขาดการสืบต่อ มีก็ตามวัดวาอารามต่าง ๆ ที่จารจารึกไว้ใน ไบลานบางส่วนเท่านั้น วัฒนธรรมบางประการ ถูกกีดกัน ให้เอาตามฝรั่งเศส

เมื่อเขมรได้รับเอกราชในปี พ.ศ. ๒๔๙๖ แล้ว สมเด็จเจ้าบรมม สีนุ จึงได้ฟื้นฟู วัฒนธรรมโบราณขึ้นใหม่ โดยเฉพาะประเพณี ๑๒ เดือน หรือ “ทวาทศมาส” โดยสถาบันพุทธศาสนาบัณฑิต กัมพูชา ได้ทำการรวบรวมเป็น จารีตประเพณีที่คล้ายคลึงกับไทย ที่ผสมผสาน

ทั้งพราหมณ์ พุทธและดั้งเดิมของเขมร ซึ่งท่านผู้สนใจศึกษาได้ทั่วไป

อันเกี่ยวกับจารีตประเพณีเขมรนี้ ปัจจุบันพอจะสรุปได้ว่า ชาวเขมร เป็นชาติหนึ่งที่ดีปฏิบัติตามจารีตประเพณี และพยายามรักษาจารีตของตน ทั้งในด้านศิลปะดนตรีกานท์ ตลอดจนการร้องรำทำเพลงต่าง ๆ แม้ว่ากระแส วัฒนธรรมตะวันตกพัดมาอย่างแรงก็ตาม และแม้ในปัจจุบัน ที่ถือกันว่าเป็นยุคโลกาภิวัตน์ ก็ไม่โอนเอนไปตามนัก ชาวเขมร รัฐบาลเขมรได้ พยายามอย่างยิ่งในการต้านทานกระแสโลกาภิวัตน์ การร่ายรำเต้นรำเต้น กาแบบชาวตะวันตก (แต่เมืองไทยเรากลับยอมรับเต็มอ้อม) เมืองเขมรไม่ ยอมรับ ผู้เขียนใคร่สาธนาการกับชาวเขมรที่มุ่งมั่นรักษาอัตลักษณ์ของตน

“ดูละครให้ย้อนดูตัว” โบราณท่านสอน เมื่อเราดูเขมรมามากแล้ว มา ดูวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับการร้องรำทำเพลงของไทยเราบ้าง ผู้เขียนเห็นว่า ทุกวันนี้ เรายอมรับวัฒนธรรมชาติอื่นมากไป เช่นการเดิน หยุกหยิก ตะหน้า ถีบหลัง ตีลังกา เดี่ยวนี้ระบาคไปทั่วแผ่นดิน จึงใคร่ฝากท่านเจ้าของ ประเทศทุกท่านช่วยคิดช่วยทำ การเดินแบบลิงค่างเหล่านั้น มิใช่เป็น วัฒนธรรม ไม่ใช่ Culture แต่อยากจะเรียกว่า “อบายธรรม คือธรรมหรือ ทางแห่งความเสื่อม” (Way of Ruin) แม้การแต่งกาย ถ้าท่านไปเมือง เวียดนาม, ลาว, จีน จะรู้ได้ทันทีว่า นั่นคือชาวเวียดนาม โน่นคือชาวลาว นั่นคือชาวจีน และโน่นคือ คนเขมร เขามีอัตลักษณ์ในการแต่งตัวของ เขา ข้าพเจ้าขอมีส่วนร่วม อยากจะเห็นอัตลักษณ์ของไทย ในเรื่องดังกล่าว ปรากฏอย่างแท้จริง ทั่วแผ่นดินไทย

การทั้งนี้เพราะ เมื่อไม่มีศิลปะ ก็ไม่มีวัฒนธรรม และเมื่อไม่มี วัฒนธรรม อัตลักษณ์ของชาติก็ไม่มี. เอวัง ดังสาธยายมา ด้วยประการ ดังนี้.

